

ABUZUL DE DREPT ÎN LUMINA NOULUI COD CIVIL

George TRAGONE,

Elena TRAGONE

O modificare substanțială adusă de noul Cod civil (NCC), cu impact asupra viitoarelor soluții jurisprudențiale, constă în codificarea doctrinei și a jurisprudenței cu privire la abuzul de drept. Abuzului de drept îi este, astfel, consacrată o reglementare expresă: pe de o parte, art. 15 din NCC („niciun drept nu poate fi exercitat în scopul de a vătăma sau păgubi pe altul ori într-un mod excesiv și nerezonabil, contrar bunei-credințe”), pe de altă parte, art. 1353 din NCC („cel care cauzează un prejudiciu prin chiar exercițiul drepturilor sale nu este obligat să-l repare, cu excepția cazului în care acesta este exercitat abuziv”). În acest sens, de pildă, punerea în executare silită a unei hotărâri judecătorești executorii nu constituie un abuz de drept: *Neminem laedit qui suo jure utitur* (Cel ce uzează de dreptul său nu lezează).

În esență, exercitarea unui drept va fi considerată abuzivă atunci când dreptul nu este utilizat în vederea realizării finalității sale, ci cu intenția de a vătăma o altă persoană sau contrar bunei-credințe.

În materia abuzului de drept, rolul inovator al NCC este cu atât mai salutar cu cât legislația civilă anterioară nu cuprindea referiri exprese la acesta. Totuși, nu mai puțin dispozițiile art. 57 din Constituția României și cele din art. 3

din Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice, printr-o interpretare sistematică, puteau constitui temei legal pentru invocarea abuzului de drept. Potrivit dispozițiilor art. 54 din Constituția României, „cetățenii români, cetățenii străini și apatrizii trebuie să-și exercite drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți”, iar, potrivit dispozițiilor art. 3 din Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice, „drepturile civile sînt ocrotite de lege. Ele pot fi exercitate numai potrivit cu scopul lor economic și social”.

În schimb, în materie procesual-civilă, Codul de procedură civilă (art. 723) sancționează exercitarea drepturilor procedurale cu rea-credință și contrar scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege, părții care folosește aceste drepturi în mod abuziv revenindu-i obligația de a răspunde pentru prejudiciile cauzate.

În tăcerea Codului de procedură civilă, care nu arată criteriile pentru determinarea abuzului de drept, simpla respingere a unei cereri de chemare în judecată nu înseamnă, eo ipso, că reclamantul a acționat abuziv, astfel încât să fie tras la răspundere pentru invocarea unor pre-

tenții nejustificate. Ca atare, s-a considerat ca numai demersul judiciar, declanșat cu rea-credință sau dintr-o eroare gravă ce o apropie de dol, cu intenția de a produce o pagubă morală sau materială, poate constitui abuz de drept [1].

În doctrina juridică română, abuzul de drept a fost definit ca fiind „exercitarea unui drept subiectiv civil cu încălcarea principiilor exercitării sale” [2].

Au fost identificate patru caractere care se circumscriu noțiunii de abuz de drept, respectiv exercitarea dreptului subiectiv civil (i) prin nesocotirea scopului economic și social pentru care a fost recunoscut, (ii) cu nesocotirea legii și moralei, (iii) cu rea-credință și (iv) cu depășirea limitelor sale [2].

În acest sens, după caz, pot fi incidente două modalități de sancționare a abuzului de drept: pe de o parte, refuzul concursului forței de constrângere a Statului, în sensul că instanța, constatînd că este în prezența exercitării abuzive a unui drept subiectiv civil, nu va admite cererea reclamantului, iar dacă exercițiul abuziv emană de la pîrît, va înlătura o atare apărare; pe de altă parte, atunci când abuzul de drept se concretizează într-o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii, poate fi antrenată răspunderea autorului exercițiului abuziv față

de cel vătămat într-un drept al său, prin obligarea la daune-interese.

În egală măsură, jurisprudența a calificat abuzul de drept ca fiind o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, în structura căreia trebuie să coexiste cele două elemente, unul subiectiv – reaua credință, unul obiectiv – deturnarea dreptului de la finalitatea sa [3].

Cu toate acestea, în tăcerea Codului civil, instanțele de judecată au fost destul de reticente în a obliga persoana vinovată de exercitarea abuzivă a drepturilor sale la repararea prejudiciului cauzat unei alte persoane. În practica judecătorească, problema abuzului de drept a fost legată, de cele mai multe ori, de raporturile de vecinătate, de raporturile de muncă, de raporturile comerciale sau de cele de contencios administrativ. În concret, pornindu-se de la definiția abuzului de drept reținută în literatura de specialitate, în jurisprudență s-a statuat, de pildă, că se circumscrie unui abuz de drept refuzul nejustificat al pîrîtului de a-și manifesta acordul necesar în vederea obținerii de către reclamant a autorizației de construire ori situația în care acordul pîrîtului pentru obținerea autorizației de construire a fost condiționat de plata unor sume de bani.

În materie comercială, potrivit jurisprudenței, noțiunea în discuție poate exista sub forma abuzului de majoritate (atunci cînd hotărîrile adunării generale sînt luate contrar interesului social și în singurul scop de a favoriza membrii majorității în dauna membrilor

minorității) și abuzului de minoritate atunci cînd acționarii minoritari dețin o poziție de blocaj al adunării generale, care astfel nu poate adopta hotărîri importante pentru societate). De altfel, Curtea de Casație Franceză a reținut că „atitudinea contrară interesului general al societății, dovedită prin faptul interzicerii efectuării unei operațiuni esențiale pentru aceasta și în unicul scop de a favoriza propriile interese în detrimentul ansamblului celorlalți asociați” constituie abuz (citată în Curtea de Apel Timișoara – Secția Civilă, Decizia nr. 158/26.10.2009, publicată pe website-ul www.jurisprudenta.org). Art. 1361 din Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale cuprinde o dispoziție expresă în materie, și anume: „Acționarii trebuie să își exercite drepturile cu bună-credință, cu respectarea drepturilor și a intereselor legitime ale societății și ale celorlalți acționari”.

În materia raporturilor de muncă, de exemplu, au fost considerate apte să se circumscrie unui abuz de drept situații precum concedierea prin desființarea abuzivă a postului, exercitarea abuzivă a dreptului la detașare sau delegare, utilizarea perioadei de probă exclusiv în vederea obținerii forței de muncă gratuite, fără ca persoana să fie ulterior angajată.

În opinia noastră, reglementarea în terminis a noțiunii de abuz de drept în cuprinsul NCC este oportună și, altminteri, de mult așteptată, față de numeroasele situații din practică în care s-a dovedit

a fi necesară antrenarea răspunderii civile delictuale pentru prejudiciul cauzat prin exercițiul abuziv al drepturilor unei persoane.

De aceea, față de situațiile din practică în care s-a acreditat ideea existenței unui abuz de drept, coroborat însă cu reticența instanțelor de judecată de a-l sancționa, explicabilă și prin lipsa unei norme juridice exprese, reglementarea acestei noțiuni în NCC este bine-venită, creînd premisele extinderii soluțiilor jurisprudențiale în materie.

Răspunderea pentru abuzul de drept rămîne în noua reglementare o formă particulară de manifestare a răspunderii civile delictuale, astfel încît aceasta nu poate fi angajată în absența vinovăției și a prejudiciului cauzat unei alte persoane.

În concret, în ceea ce privește prima ipoteză avută în vedere de art. 15 din NCC, respectiv exercitarea unui drept în scopul de a vătămă sau păgubi pe altul, din punctul nostru de vedere, textul nu ar trebui să ridice probleme deosebite de interpretare în practica judecătorească. Raportat la modalitatea de reglementare a textului, apreciem că săvîrșirea abuzului de drept în situația dată este particularizată de legiuitor, în ceea ce privește vinovăția, prin intenție. Cu alte cuvinte, va putea fi antrenată răspunderea civilă a titularului pentru săvîrșirea unui abuz numai în situația în care dreptul este exercitat cu intenția de a cauza altuia un prejudiciu, de natură materială sau morală. În măsura în care nu poate fi reținută vinovăția auto-

rului, sub forma intenției de a vătăma sau păgubi pe altul, răspunderea acestuia va putea fi angajată numai dacă este incidentă cea de-a doua ipoteză reglementată de art. 15 din NCC.

Astfel, potrivit celei de-a doua ipoteze a art. 15 din NCC, autorul va fi ținut răspunzător în situația în care dreptul subiectiv este exercitat în mod excesiv și nerezonabil, contrar bunei-credințe, și dacă, prin aceasta, se cauzează altuia un prejudiciu. Și în cazul abuzului de drept, pentru a se putea antrena răspunderea civilă, este necesară întrunirea condițiilor generale, respectiv existența faptei ilicite, concretizate în exercitarea abuzivă a dreptului, prejudiciul, legătura de cauzalitate și vinovăția.

În opinia noastră, caracterul excesiv al exercitării dreptului, necesar pentru antrenarea răspunderii, are în vedere situația valorificării acestuia de către titular într-un mod exacerbant, cauzându-se altuia un prejudiciu mai oneros decât cel care ar putea fi, în mod obiectiv, creat prin exercitarea acestui drept, în mod firesc, în conformitate cu scopul în virtutea căruia a fost recunoscut de legiuitor și în limitele sale. Caracterul excesiv al exercitării dreptului impune, per a contrario, necesitatea existenței unui raport de proporționalitate între exercițiul dreptului de către titular și prejudiciul care ar putea fi cauzat unei terțe persoane pe această cale. Depășirea acestui raport de proporționalitate și, implicit, situarea dreptului subiectiv în afara limitelor sale face

ca exercițiul dreptului să fie excesiv și de natură să atragă răspunderea titularului. De altfel, chiar NCC, în art. 1353, stabilește, ca principiu general, că cel care cauzează altuia un prejudiciu prin chiar exercițiul drepturilor sale nu este obligat să îl repare.

În plus, caracterul nerezonabil al exercitării dreptului întărește imperativul consfințit implicit de legiuitor ca dreptul subiectiv să fie valorificat cu respectarea limitelor sale și a scopului în considerarea căruia a fost edictat. Instituirea în mod expres a condiției ca exercițiul dreptului să fie excesiv și nerezonabil, pentru a se putea reține existența unui abuz de drept, este o reflectare în noua reglementare a concepției doctrinare potrivit căreia dreptul subiectiv nu-și poate produce efectele și nu se poate bucura de ocrotirea legii decât prin raportare la finalitatea pe care o are și la funcțiile pentru care legea îl consacră [4]. O astfel de abordare legală permite fiecărui titular de drept subiectiv să-l valorifice în interesul său, cu respectarea însă a drepturilor și a intereselor terților.

În egală măsură, legiuitorul NCC reglementează abuzul de drept în strânsă legătură cu noțiunea de bună-credință. Potrivit dispozițiilor art. 15 din NCC, săvârșește un abuz de drept cel care exercită un drept subiectiv într-un mod excesiv și nerezonabil, contrar bunei-credințe. De această dată, însuși legiuitorul NCC face referire la buna-credință, prevăzând că „orice persoană fizică sau persoană juridică trebuie să își

exercite drepturile și să își execute obligațiile civile cu bună-credință, în acord cu ordinea publică și cu bunele moravuri” (art. 14 din NCC). Existența bunei-credințe va constitui un element important de apreciere privind săvârșirea unui abuz de drept. Cu alte cuvinte, acolo unde există bună-credință nu poate fi abuz de drept, iar, în măsura în care dreptul este exercitat cu rea-credință, prin deturnarea acestuia de la scopul economic și social în vederea căruia a fost recunoscut și, respectiv, prin încălcarea drepturilor unei alte persoane, acesta nu mai poate beneficia de protecție juridică.

În aceste condiții, o problemă discutabilă în jurisprudență va fi aceea de a stabili pînă la ce limită o persoană, exercitîndu-și un drept, poate fi considerată de bună-credință. Aceasta cu atît mai mult cu cît, în ipoteza analizată, legiuitorul NCC nu mai prevede drept condiție săvârșirea abuzului de drept cu intenție (cum este cazul primei ipoteze – „în scopul de a vătăma sau păgubi pe altul”), ci acesta ar putea fi cauzat și din culpă.

În condițiile în care NCC nu stabilește modul în care poate fi sancționat abuzul de drept, cel ce se face vinovat de abuz de drept va putea fi obligat de instanță, în temeiul principiilor generale ale răspunderii civile, la repararea prejudiciului în forma pe care judecătorul o va aprecia potrivit în raport cu circumstanțele concrete ale cauzei deduse judecății (înlăturarea efectelor dreptului exerci-

tat abuziv, acordarea de daune-interese etc.).

Conchizînd, vom menționa că în configurația NCC, registrul situațiilor în care un drept poate fi exercitat abuziv este unul foarte larg, sens în care va reveni instanței de judecată sarcina să stabilească, în concret, în funcție de particularitățile fiecărei spețe, dacă acesta a fost deturnat de la finalitatea sa, aspect care, în practică, va putea da naștere unor soluții jurisprudențiale neunitare.

Referințe bibliografice

1. Mihaela Tăbărcă, Gheorghe Buta. *Codul de procedură civilă: comentat și adnotat cu legislație, jurisprudență și doctrină*. Ediția a 2-a, revazută și adăugită. București: Universul Juridic, 2008, p. 1708 și urm.
2. Gheorghe Beleiu. *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București: Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., 1994, p. 81.
3. Curtea de Apel Timișoara. Secția Civilă. *Decizia civilă nr. 634/24.06.2008*, publicată pe website-ul www.jurisprudenta.org;
4. Traian Ionașcu. *Tratat de drept civil*. București: Editura Academiei, 1967, p. 207.

ASPECTE METODOLOGICE PRIVIND INVESTIGAREA CRIMINALISTICĂ ÎN CADRUL CERCETĂRII ACCIDENTELOR DE NAVIGAȚIE MARITIMĂ

Nicolae MĂRGĂRIT,
doctor în drept;
Elena ORDUKAYA,
doctorandă

SUMMARY

In the work to the causes of maritime accidents and which often have a loss of life, significant damage, disruption in transport activity, an important role is on-site investigation.

In the literature, both criminal procedure and criminology, authors have reached a consensus regarding significance and importance of research on the spot, stressing that it constitutes an evidentiary process with deep meaning in truth, this is not a single criminal act originally, but a task of utmost importance and irreplaceable, in many cases almost impossible to repeat under the same conditions and with the same results.

SUMAR

În cadrul activităților desfășurate pentru stabilirea cauzelor privind accidentele de navigație maritimă și care de cele mai multe ori au drept consecințe pierderi de vieți omenești, importante pagube materiale, perturbări în activitatea de transport, un rol important îl reprezintă cercetarea la fața locului.

În literatura de specialitate, atât procesual penală, cât și criminalistică, autorii au ajuns la un consens în ceea ce privește semnificația și importanța cercetării la fața locului, subliniind că această activitate constituie un procedeu probator cu adîncă semnificație în aflarea adevărului, acestea nefiind un singur act inițial de urmărire penală, ci o activitate de maximă importanță și de neînlocuit, în multe situații fiind aproape imposibil de repetat în aceleași condiții și cu aceleași rezultate.

Considerații generale

Transporturile reprezintă un domeniu important al activității economico-sociale, prin intermediul cărora se realizează deplasarea în spațiu a bunurilor și persoanelor, în vederea satisfacerii necesităților materiale și spirituale ale societății [1].

În societatea modernă, transporturile reprezintă un element indispensabil vieții, deoarece ele oferă oamenilor posibilitatea de a cunoaște, a percepe și a asimila

cît mai mult din ceea ce la pune la dispoziție civilizația umană.

În acest context putem remarca că transporturile maritime, comparativ cu celelalte modalități de transport, sînt cele mai avantajoase, deoarece navele au o capacitate mare de încărcare, costul transportului fiind de 2-5 ori mai mic decît în cazul celorlalte posibilități de transport, nu necesită o amenajare costisitoare și întreținerea căilor de transport se face cu cheltuieli minime. În prezent $\frac{3}{4}$ din totalul